

Stockholms universitet

Kort om universitetet

Stockholms universitet är ett av landets största lärosäten med sina cirka 39 000 studenter. De flesta av universitets cirka 75 institutioner finns i Frescati strax norr om staden. Stockholms universitet har nationella och internationella samarbetspartner och nätverk både på central nivå och på institutionsnivå. Följande citat är hämtat från universitetets årsredovisning för 2005.

Stockholms universitet vill ge alla intresserade lika möjlighet att studera, oavsett kön, etnisk och social bakgrund, eventuellt funktionshinder och sexuell läggning. Universitetet välkomnar alla som studerande och ser det som en tillgång att ha studenter med skiftande bakgrund och olika erfarenheter.

Andel med högutbildade föräldrar, nybörjare respektive läsår, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Stockholms universitet	39	38	40	41	42
Jämförelsetal *	1,47	1,41	1,44	1,42	1,49

*Ett jämförelsetal över 1 innebär en *högre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andel med arbetarbakgrund, nybörjare respektive läsår, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Stockholms universitet	17	18	16	16	16
Jämförelsetal *	0,65	0,66	0,64	0,67	0,65

*Ett jämförelsetal under 1 innebär en *lägre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Andel med utländsk bakgrund, nybörjare respektive läsår, procent

	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06
Stockholms universitet	18	22	22	22	22
Jämförelsetal *	0,87	0,98	0,96	0,93	0,93

*Ett jämförelsetal under 1 innebär en *lägre* andel än genomsnittet för befolkningen i det huvudsakliga rekryteringsområdet.

Källa: Registerdata SCB/Högskoleverket

Andelen nybörjare med högutbildade föräldrar respektive med arbetarbakgrund har de senaste åren visat små variationer. Den sociala snedrekryteringen ligger på en liknande nivå som på Lunds och Uppsala universitet. Andelen nybörjare med utländsk bakgrund är emellertid hög, även i jämförelse med nivån i rekryteringsområdet. I det avseendet har rekryteringen breddats något under de senaste åren.

Kvarvaror efter två års studier*, registrerat nybörjarläsåret 2003/04, procent

Föräldrars utbildningsnivå	Kvar	Annat lärosäte	Ej kvar	
Högst gymnasial (=låg)	64	7	31	100
Eftergymnasial (=hög)	61	13	32	100
Alla	63	9	30	100

*Registrering 2005/06, gäller programstudenter som börjat på minst treåriga program 2003/04
Källa: SCB, bearbetning Högskoleverket

Andelen studenter som läsåret 2003/04 lämnat Stockholms universitet efter två års studier skiljer sig knappt mellan studenter med lågutbildade föräldrar och studenter med eftergymnasialt utbildade föräldrar. De sistnämnda byter lärosäte i högre utsträckning, vilket är i linje med den nationella bilden.

Denna jämna fördelning är inte representativ för tidigare år den senaste tioårsperioden, då studenter med lågutbildade föräldrar tenderat att lämna lärosätet i signifikant högre utsträckning. Tidigare har också en något högre andel av studenterna totalt bytt till andra lärosäten. I dessa avseenden har Stockholms universitet tidigare skilt sig något från de övriga äldre universitet.

Utbildningsutbud

Stockholms universitet erbjuder cirka 1 200 fristående kurser och ett knappt 60-tal program. Programutbildningar erbjuds framför allt inom juridik, naturvetenskap och samhällsvetenskap medan enstaka kurser dominerar inom humaniora. Grundutbildningsutbudet vid universitetet är inriktat på enstaka kurser i större utsträckning än vid de flesta andra lärosäten.

På Stockholms universitet studerar de allra flesta på campus – enbart 312 helårsstudenter rapporterades in från distanskurser inom ramen för nätuniversitetet år 2005.

Högskoleförberedande utbildning

Vid Stockholms universitet finns ett basår som ger naturvetenskaplig kompetens i biologi, fysik, matematik och kemi för den som saknar sådana kunskaper från gymnasiet. Basårutbildningen är inte kopplad till något specifikt utbildningsprogram utan ger behörighet att söka vilket program som helst. Platsgaranti ges dock på de naturvetenskapliga utbildningarna för de studen-

ter som klarat basåret med godkänt resultat. Under senare år har det skett en viss uppgång i antalet helårsstudenter på basåret, från 83 studenter år 2003 till 105 studenter år 2006. Antalet helårsprestationer har under samma period ökat från 55 till 78.

Förändringar under perioden

Universitetets fyra fakulteter (humanistisk, samhällsvetenskaplig, juridisk och naturvetenskaplig) utvecklar och förnyar kontinuerligt sina kursutbud. Huvuddelen av kurserna vid respektive fakultet ges varje år, och det tillkommer också ett antal nya kurser. Vid låg efterfrågan kan vissa kurser slutas, men kurserna tas sällan bort permanent.

Studentrekrytering

Rekryteringsförutsättningar 2002–2005

Stockholms universitet är ett av landets mest regionalt rekryterande lärosäten. Under många år har mellan 60 och 70 procent av studenterna kommit från Stockholmsregionen. Den stora etableringen av andra högskolor i regionen påverkar förutsättningarna för Stockholms universitet att rekrytera med en större social bredd, kanske framför allt eftersom de flesta av de konkurrerande lärosätena har en mer yrkesinriktad utbildningsprofil som i högre grad tilltalar underrepresenterade grupper. Av samma anledning kan universitetets utbildningsutbud, med en stor andel enstaka kurser, bidra till att färre studenter från studieovana hem söker sig till universitetet – samtidigt som enstaka kurser kan fungera som ett sätt att pröva på högskolestudier.

Universitetet har också framhållit att förutsättningarna att rekrytera bredare delvis är konjunkturberoende, och att ett aktivt arbete med rekrytering inte behöver bedrivas på samma sätt under perioder med hög arbetslöshet och många sökande till universitetet som under perioder med färre sökande. Dessutom menar universitetet att den breddade rekryteringen tenderar att minska, bland annat på grund av en segregerad gymnasieskola.

Allmän verksamhet för rekrytering

Stockholms universitet bedriver ett flertal verksamheter för att stimulera olika grupper i befolkningen att välja högre utbildning och studera på universitetet. På gymnasieskolor informerar universitetets studievägledare och studentinformatörer om kurser och utbildningsprogram. Varje vårtermin i mars månad arrangeras också öppet hus på universitetet, dit avgångsklasserna från gymnasieskolorna bjuds in. Universitetet deltar också vid olika utbildningsmässor i Stockholmsområdet.

I övrigt sprider universitetet information om studier i utbildningskatalogen och på internet. Universitetets webbplats har nyligen genomgått en stor grafisk och strukturell uppgradering, bland annat för att ge större tillgänglighet av information till prioriterade målgrupper.

Verksamhet för breddad rekrytering 2002–2005

En permanent rådgivande grupp på Stockholms universitet har haft uppgiften att främja och följa arbetet med breddad rekrytering under åren 2003–2005. I en plan för breddad rekrytering beskrivs de åtgärder som universitetet arbetat med under perioden. Arbetet bedrivs både centralt och lokalt på institutioner och fakulteter. Ett antal projekt har drivits med finansiering från Rekryteringsdelegationen.

Central verksamhet

Studentbyrån, som är en central enhet med ansvar för antagnings- och studievägledningsfrågor arbetar bland annat med information med särskild inriktning mot gymnasieskolor med låg övergång till universitetet. Informatörerna har värvats med särskild hänsyn till etnisk och social bakgrund för att fungera som förebilder ute på skolorna. Dessa informatörer har använts även i studentkårens rekryteringsprojekt inom vilket man bedrivit läxhjälp, samt anordnat ”förebildsdagar” och studiebesök. Man arrangerar också ett årligt *öppet hus* med bland annat seminarier om studievanor och studieteknik. I samarbete med studentkåren drivs även ett *mentorsprojekt*, som riktar sig till nya studenter utan tidigare erfarenhet av högskolestudier.

Universitetets *språkverkstad* erbjuder hjälp för studenter med svenska som andraspråk, men också för studenter med svenska som modersmål. Till denna verksamhet har nyligen rekryterats en dyslexipedagog. Finansieringen har tidigare skett genom Rekryteringsdelegationen, men numera finansieras den genom universitetet, eftersom man betraktar språkverkstaden som en viktig del av åtgärderna för breddad rekrytering och för mångfalden vid universitetet.

Universitetet har två *introduktionskurser* som är speciellt lämpade att inleda universitetsstudier med för den som är osäker på sitt studieval.

Stockholms universitet framhåller även att man bedriver rekryteringsarbete genom att delta i Stockholms akademiska forum (StAF), som är ett samarbete mellan Stockholms högskolor och Stockholms stad i syfte att stärka samverkan mellan lärosätena och det omgivande samhället. Breddad rekrytering är en viktig fråga för StAF, som bland annat bedriver ett projekt fokuserat på kvarvarofrågor.

Med medel från universitetet utvecklar studentkåren sedan 2006 ett nytt projekt kring breddad rekrytering, *Stockholms universitet för alla*. Projektet bygger på det tidigare projektet ROM (rekrytering och mångfald) och riktar

sig genom studiebesök och förebildsdagar till utvalda högstadieskolor i Stockholmsområdet.

Universitetet arbetar centralt för att institutionerna ska uppmärksamma och utnyttja möjligheterna till antagning enligt reglerna om *fri kvot och alternativt urval*. Universitetsstyrelsen beslutade redan hösten 2002 att den fria kvoten skulle utnyttjas.

Stockholms universitet deltog under 2002/03 i ett projekt kring utveckling av metoder för validering av reell kompetens, arrangerat av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). Universitetet har också bedrivit ett eget lokalt utvecklingsarbete, och riktlinjer fastställdes 2004. Om möjligheterna att återropa reell kompetens informeras genom universitetets utbildningskatalog och information för ansökan till studier.

Lokal verksamhet

De enskilda fakulteterna bedriver uppsökande verksamhet på skolor med olika slag av riktad studieinformation.

Juridiska fakulteten har sedan några år bedrivit mångfaldsprojektet *Jurister som integrationsfrämjare – öka den sociala mångfalden på juristlinjen*. Projektet inrymmer mentors- och studiestödjande verksamhet.

Naturvetenskapliga fakultetens geo- och miljöforum har under det senaste året bedrivit ett rekryteringsarbete riktat mot mellan- och högstadieskolor. En av målsättningarna har varit att elever också på orter som ligger långt från närmaste högskola på ett tidigt stadium ska bli introducerade i universitetsvärlden och i större utsträckning söka sig till högre utbildningar. Till denna åldersgrupp vänder sig också projektet *Den levande frågelådan* där elever i årskurs sex vid två tillfällen per år inbjuds att komma till universitetet och ställa frågor till forskare. Den levande frågelådan har sedermera utvidgats till ett riksomfattande projekt som involverar ett flertal universitet och högskolor och numera även Vetenskapsrådet. Kemiska sektionens mångfaldsprojekt *Ökad kemiutbildning en nödvändighet* omfattar bland annat klasser i två gymnasieskolor med bred social och etnisk bakgrund bland eleverna.

Naturvetenskapliga fakulteten har dessutom genomfört fyra så kallade dockningskurser för att underlätta för studenter att uppnå den behörighet som krävs för studier i naturvetenskap. Dockningskurserna har kommit till som en lösning på att de studerandes bakgrundskunskaper från gymnasieskolan varierar kraftigt.

Vid humanistiska fakulteten pågår en rad aktiviteter på institutionsnivå, såsom kvällskurser i skrivande för studenter som har svenska som främmande språk, studiebesök för högstadieelever och mottagning av praoelever från framför allt invandratäta förorter.

Reell kompetens och alternativt urval

Universitetets utbildningskatalog innehåller information om hur den som saknar formella meriter kan åberopa reell kompetens som behörighet vid ansökan. Lokala riktlinjer för bedömningen av reell kompetens har beslutats av rektor. Som mest, vid antagningen till hösten 2004, åberopades reell kompetens i 380 ansökningar.

Universitetsstyrelsen beslutade 2002 om införandet av en fri kvot för alternativt urval. I syfte att öka mångfalden ska nio olika urvalsförfaranden kunna användas. Rektor beslutar om vilka urvalsgrunder som ska användas för varje enskild utbildning efter förslag från respektive institution. Universitetet framhåller i sin årsredovisning för år 2006 att behovet av speciella urvalsförfaranden minskat under de senaste åren i och med att antalet sökande minskat.

Utvärdering och uppföljning

En utvärdering och uppföljning av Stockholms universitets handlingsplan för breddad rekrytering 2004–2005 har funnits med som en grund inför nästa periods handlingsplan. De uppföljningar som har gjorts av försöken att bredda rekryteringen tyder på en viss framgång. Universitetet har funnit det motiverat att i handlingsplanen för breddad rekrytering 2006–2008¹ höja ambitionerna, och det mål som formuleras är att andelen studenter från studieovana miljöer ska öka. För att nå det målet ska samverkan med grund- och gymnasieskolan utvecklas, liksom insatser inom universitetet för att förhindra tidiga avhopp under studietiden. Dessutom ska åtgärder för att skapa en bredare rekrytering till arbetslivet underlättas. Det sistnämnda motiveras med att valet av studieväg också påverkas av utsikterna att få anställning efter avslutad utbildning.

Högskoleverkets bedömning

Utfall i förhållande till förutsättningar

Den stora etableringen av högskolor i Stockholm – varav de flesta har en mer yrkesinriktad utbildningsprofil – innebär en nackdel för Stockholms universitet i arbetet med att bredda den sociala rekryteringen. Fördelarna är emellertid många. En är att universitetets resurser för att utveckla metoder att påverka rekryteringsmönster är större än för många andra lärosäten. Universitetet har också framhållit den kompetens som finns tillgänglig genom att forskare inom området är verksamma vid universitetet.

Vi kan konstatera att förändringarna i studentgruppens sammansättning har varit mycket liten – men också att universitetet under senare år kommit

¹ Dnr 121-0013-05

att visa större intresse för mångfald genom ett växande engagemang för det långsiktiga utvecklingsarbetet.

Hur man arbetat med breddad rekrytering

Det har genomförts verksamhet för en ökad social och etnisk mångfald inom universitetet såväl centralt som på institutionsnivå. Tillsammans med rektor och universitetsförvaltningen är det Studentbyrån, beskriven ovan, som har det övergripande ansvaret för det långsiktiga arbetet med breddad rekrytering.

Med det utbildningsutbud som universitetet har, med en hög andel kurser inom huvudsakligen humaniora och samhällsvetenskap, består en stor del av utmaningen i att nå ut med budskapet att utbildning och bildning har ett värde i sig och att kopplingen till en tydlig arbetsmarknad inte alltid är given. Detta budskap förmedlas bland annat genom olika mentorsprojekt för nyantagna studenter, i information till gymnasieskolor och på webben. Dessutom poängteras fördelen med att en student kan kombinera kurser från olika områden för att få den utbildning som passar just henne eller honom och som ger en unik kompetens. För att attrahera presumtiva studenter, från underrepresenterade grupper och andra, behövs idag en utvecklad studievägledning. Även arbetsmarknadskopplingen och karriärvägledning under utbildningen är avgörande delar som universitetet gör rätt i att utveckla.

I universitetets rekryteringsarbete ligger möjligen en väl stor tyngdpunkt på fakulteter och institutioner i förhållande till vad som kan göras på den centrala nivån. Det kan innebära minskad helhetssyn och att inriktningen på arbetet inte blir gemensam. Samtidigt är det lättare för varje enskild fakultet att se de specifika behoven av åtgärder för att bredda rekryteringen.

Ett intressant exempel på hur universitetet hanterar variationen i studenternas förkunskapskrav är de dockningskurser i naturvetenskap som avser att möta studenterna på den nivå de befinner sig vid antagningen och på så sätt underlätta att deras studier vid universitetet ska bli framgångsrika. Dessutom är mångfaldsfrågan numera en integrerad del av personalutbildningen, vilket möjliggör en spridd förståelse för frågan.

Det fortsatta arbetet

Som en försvarande omständighet framhåller Stockholms universitet i sitt enkätsvar till Högskoleverket att rekryteringen till de mest efterfrågade utbildningarna ligger utanför vad universitetet kan påverka – gymnasieskolans betygssystem och högskoleprovets utformning. På utbildningar där alla sökande kan beredas plats, eller där särskilda platser garanteras för grupper som annars inte hävdar sig i urvalsprocessen, ser universitetet istället kvarvarofrågan som central. Detta är en fråga som är eller borde vara prioriterad på många lärosäten. Om Stockholms universitet utvecklar metoder, kan andra

dra nytta av deras arbete. Kanske kan ett alternativ vara att Stockholms universitet inbjuder flera lärosäten till ett gemensamt utvecklingsprojekt?

Stockholms universitet har förklarat att man kommer att fortsätta att utveckla rutinerna och metoderna för validering av reell kompetens utifrån de centrala rekommendationer som antagits av SUHF och universitetets egna riktlinjer. Ökade ansträngningar kommer också att göras för att visa sökande på möjligheterna att bli prövad för antagning på annat än formell kompetens – även om man i enkätsvaret till Högskoleverket poängterar att möjligheterna att arbeta med alternativa urval har visat sig vara begränsade.

Till skillnad från en del andra lärosäten har Stockholms universitet inte i någon nämnvärd utsträckning förändrat sitt utbildningsutbud för att attrahera underrepresenterade grupper. Inte heller har man satsat stort på utbildningar med flexibilitet i tid och rum. Visserligen är detta åtgärder som på andra lärosäten visat sig förändra rekryteringsmönstret totalt sett, men det är hedervärt att universitetet tar sig an uppgiften om breddad rekrytering med avsikten att nå en större mångfald med det utbildningsutbud och de utbildningsformer man har idag. En sådan strävan kan vara en väg mot reell mångfald.